

КУЛИК Катерина
кандидат юридичних наук,
асистент кафедри кримінології та кримінально-виконавчого права
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого,
м. Харків, Україна

ДЕЯКІ ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО СТАТУСУ ТА ДІЯЛЬНОСТІ ПРИТУЛКІВ ДЛЯ ОСІБ, ЯКІ ПОСТРАЖДАЛИ ВІД ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА ТА/АБО НАСИЛЬСТВА ЗА ОЗНАКОЮ СТАТІ

Проблема домашнього насильства, на жаль, існує в усіх країнах світу і є не новою, однак тільки останні десятиліття позначилися активізацією протидії та запобіганню цьому негативному явищу. Довгий час досліджувана проблема замовчувалася як на індивідуальному, так і на державному рівні. Вважалося, що насильство в сім'ї не є чимось протизаконним чи аморальним, а самі випадки насильницьких дій не піддавалися розголошенню. Це призвело до того, що кожного року мільйони людей потерпають від різних форм домашнього насильства.

Відповідно до статистичних даних Програми розвитку ООН в Україні фізичного насильства зазнають більше 1,8 млн жінок щороку, зокрема у 2017 році близько 600 жінок загинуло в результаті насильства в сім'ї. При цьому лише десята частина жертв звертається до правоохоронних органів [1]. З метою протидії розповсюдженню домашнього насильства та запобіганню йому було розроблено й прийнято ряд законів та підзаконних нормативно-правових актів. Так, 15 листопада 2001 року Верховна Рада України ухвалила перший на теренах пострадянських держав Закон України «Про попередження насильства в сім'ї», чим визнала як існування цього явища в суспільстві, так і готовність протистояти йому. Прийняття ж 7 грудня 2017 року Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» (далі – Закон) стало визначною подією, оскільки цим Україна підтвердила своє спрямування на дотримання міжнародних стандартів, закладених у Конвенції ООН про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок (1979); Декларації ООН про викорінення насильства щодо жінок (1993); Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами (Стамбульська конвенція) (2011) та інших документах.

У Законі визначено організаційно-правові засади запобігання та протидії домашньому насильству, основні напрями реалізації державної політики у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, спрямовані на захист прав та інтересів осіб, які постраждали від такого насильства. Також визначено

суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству. Особливу увагу у цьому контексті привертають «притулки» для постраждалих осіб, що є спеціалізованими службами підтримки. Необхідність їх створення передбачена й у ст. 23 Стамбульської конвенції: «сторони вживають необхідних законодавчих або інших заходів для забезпечення створення відповідних, легкодоступних притулків у достатній кількості для надання безпечного розміщення жертв, особливо жінок та їхніх дітей, та надання їм дієвої допомоги». Незважаючи на те, що Стамбульська конвенція досі не ратифікована Україною, проте деякі її положення стали основою Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству», а тому можуть бути рекомендовані до імплементації в національне законодавство.

Станом на грудень 2017 року в Україні такі притулки або кризові центри поодинокі працювали без закріплення їх правового статусу на законодавчому рівні, створювалися вони, переважно, міжнародними благодійними організаціями та меценатами.

Нарешті правовий статус притулків для осіб, які постраждали від домашнього насильства, був закріплений офіційно. Кабінет Міністрів України затвердив постанову «Про затвердження Типового положення про притулок для осіб, які постраждали від домашнього насильства та/або насильства за ознакою статі» від 22 серпня 2018 року № 655 (далі – Положення). Відповідно до цього Положення притулок для осіб, які постраждали від домашнього насильства та/або насильства за ознакою статі (далі – притулок) – є спеціалізованою службою підтримки осіб, які постраждали від домашнього насильства та/або насильства за ознакою статі (далі – постраждалі особи). При цьому зазначається, що притулок здійснює свою діяльність з урахуванням міжнародних стандартів та без розголошення інформації про своє місцезнаходження, що передбачає, зокрема, відсутність вивіски на приміщенні (будівлі, споруді або частині будівлі), в якому розташовано притулок.

Притулки утворюються місцевими органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування відповідно до законодавства. До утворення та забезпечення функціонування таких закладів можуть долучатися підприємства, установи, організації незалежно від форми власності, громадські об'єднання, іноземні неурядові організації, міжнародні організації та фізичні особи-підприємці на засадах державно-приватного партнерства. Притулок може бути юридичною особою, яка має самостійний баланс, реєстраційні рахунки, або структурним підрозділом іншого закладу / установи соціального чи іншого спрямування (закладу соціального захисту, соціального обслуговування, охорони здоров'я) (у цьому випадку притулок має спільний з такими закладами / установами баланс, не є юридичною особою).

Згідно з п. 10 Положення основними завданнями притулку є: 1) забезпечення місцем безпечного тимчасового перебування постраждалих осіб; 2) надання постраждалим особам з місцем безпечного тимчасового цілодобового перебу-

вання комплексної допомоги (психологічних, соціально-побутових, соціально-медичних, інформаційних, юридичних та інших послуг) на основі оцінки їх потреб та індивідуального підходу до особи з урахуванням віку, статі, стану здоров'я та соціального становища. Надання таких послуг здійснюється на безоплатній основі [2], проте притулок може надавати деякі платні послуги, визначені законодавством [3].

Слід зазначити, що з метою збереження таємниці місця знаходження притулку передбачений певний алгоритм направлення до нього. Зокрема, право на влаштування до притулку мають: а) повнолітня постраждала особа, направлена структурним підрозділом місцевої держадміністрації або органу місцевого самоврядування, до повноважень якого належить здійснення заходів у сфері запобігання та протидії насильству, уповноваженим підрозділом органу Національної поліції, центром соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді, мобільною бригадою соціально-психологічної допомоги постраждалим особам; б) особа, яка не досягла повноліття, але перебуває (перебувала) у зареєстрованому шлюбі; в) дитина у разі її прийняття до притулку разом з матір'ю / батьком або особою, яка їх замінює. Як бачимо, самостійно (без направлення відповідною службою) потрапити до притулку неможливо. Такий механізм хоч і покликаний забезпечити конфіденційність притулку, проте постраждала особа повинна спочатку звернутися до уповноважених служб за допомогою, знати їх перелік та місце розташування, що може ускладнювати процес звернення постраждалих осіб від домашнього насильства.

На сьогодні притулки створюються за підтримки держави та місцевого самоврядування в обов'язковому порядку по всіх областях України. У 2018 році було створено сім таких установ – у Харкові, Кривому Розі, Бердянську, Краснопавлівці, Маріуполі, Слов'янську та Вінниці [4]. З початку 2019 року було відкрито також притулки у м. Києві, Одесі, Рубіжному та Херсоні. Однак кількості відкритих притулків та місць у них, на жаль, не вистачає для всіх жертв домашнього насильства. Ця проблема не є новою і для міжнародної спільноти, у зв'язку з цим, у фінальному звіті про діяльність Цільової робочої групи Ради Європи із протидії насильству щодо жінок, у тому числі домашньому насильству, рекомендується створювати спеціалізовані притулки у кожному регіоні із розрахунком одна сім'я на 10 тис. мешканців [5, с. 23]. В Україні ж їх чисельність становить приблизно один або два заклади на область. Існування таких місць має вирішальне значення для жертв домашнього насильства, які наважуються покинути ситуацію насильства. Так, за короткий строк свого існування сім притулків у 2018 році допомогли врятувати життя 481 жінці [6, с. 16], і це тільки початок.

Таким чином, позитивний досвід роботи спеціалізованих установ для жертв домашнього насильства по всьому світу свідчить про бажання міжнародної спільноти протидіяти цьому ганебному явищу. Створення кризових центрів, притулків та безпечних будинків, які надають підтримку та допомогу жертвам

домашнього насильства, – один із вагомих кроків на шляху до утвердження принципів гендерної рівності, законності та справедливості у сучасному суспільстві.

Список використаних джерел:

1. Ежегодно более 1,8 млн украинок страдают от домашнего насилия. URL: <https://www.ukrinform.ru/rubric-culture/2588862-ezegodno-bolee-18-mln-ukrainok-stradaut-ot-domasnego-nasilia.html> (дата обращения: 11.09.2020).

2. Про затвердження Типового положення про притулок для осіб, які постраждали від домашнього насильства та/або насильства за ознакою статі: постанова Кабінету Міністрів України від 22.08.2018 № 655. *Офіційний вісник України*. 2018, № 68. Ст. 2310.

3. Про порядок надання платних соціальних послуг та затвердження їх переліку: постанова Кабінету Міністрів України від 14.01.2004 № 12. *Офіційний вісник України*. 2004. № 2. Ст. 42. 2016. № 73. Ст. 2448.

4. Насильство вдома і що з ним робити. Розірви коло. URL: <https://rozirvykolo.org/news/nasilstvo-vdoma-i-shho-z-tsim-robiti/> (дата звернення: 11.09.2019).

5. Хестер М., Яловська В. Рекомендації щодо організації роботи притулків для жертв насильства щодо жінок і жертв домашнього насильства. Проект Ради Європи «Боротьба з насильством щодо жінок та дітей в Україні». 2017. 40 с. URL: <https://rm.coe.int/guidelines-shelters/16808e52e7> (дата звернення: 11.09.2019).

6. Забезпечення прав та вибору для всіх: річний звіт 2018 UNFPA. URL: https://ukraine.unfpa.org/sites/default/files/pub-pdf/UN_annual%20report_UKR_digital%20%281%29.pdf (дата звернення: 11.09.2019).

НОВЕЛИ ЗАКОНОДАВСТВА ПРО ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЮ ДОМАШНЬОМУ НАСИЛЬСТВУ

МАТЕРІАЛИ
міжнародного круглого столу

LEGISLATIVE INNOVATIONS OF PREVENTION AND COUNTERACTION DOMESTIC VIOLENCE

MATERIALS
international roundtable

27 вересня 2019 року / September, 27, 2019

ГЕНЕРАЛЬНА ПРОКУРАТУРА УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПРОКУРАТУРИ УКРАЇНИ

**НОВЕЛИ ЗАКОНОДАВСТВА
ПРО ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЮ
ДОМАШНЬОМУ НАСИЛЬСТВУ**

МАТЕРІАЛИ
міжнародного круглого столу

27 вересня 2019 року

Київ
2019

УДК 343
ББК 67.308
Н 72

Укладачі:

Мінченко С.І., Попов Г.В., Гладун О.З., Штанько С.П.

Н 72 Новели законодавства про запобігання та протидію домашньому насильству: матеріали міжнародного круглого столу (27 вересня 2019 року). Київ: Національна академія прокуратури України, 2019. 184 с.
ISBN 978-617-7800-03-2

У збірнику вміщено тези учасників міжнародного круглого столу «Новели законодавства про запобігання та протидію домашньому насильству», співорганізатори якого – Генеральна прокуратура України та Національна академія прокуратури України.

Захід організовано з метою обговорення науковою спільнотою, експертами, суддями, представниками правоохоронних органів України та зарубіжних країн, іншими заінтересованими особами особливостей домашнього насильства як негативного соціально-правового явища, його видів і проблем їх ідентифікації, повноважень суб'єктів, які здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, міжнародних стандартів і практики Європейського суду з прав людини, юридичної відповідальності за його вчинення, алгоритму виявлення, проведення слідчих (розшукових) дій у провадженнях щодо домашнього насильства, а також особливостей доказування у кримінальних провадженнях стосовно цього діяння.

УДК 343
ББК 67.308

Матеріали друкуються в авторській редакції з незначними коректорськими правками. Відповідальність за точність поданих фактів, цитат, цифр, прізвищ, використаних джерел тощо несуть автори.